

ČUVARI

STABILNOSTII

Kratki esej o stranim direktnim investicijama

Da bi se dobili relevantni međunarodno priznati i uporedivi podaci iz bilo koje oblasti morate ispuniti dva uslova. Prvi je bazirati statistiku na međunarodno priznatoj metodologiji i drugi, pravilno koristiti istu.

Kad su u pitanju strane direktne investicije MMF je kroz dva potpuno kompatibilna priručnika - Priručnik za platni bilans (BOPS) kao i Priručnik OECD-a (OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment) definisao metodologiju kako se statistički prate SDI. CBCG doslovno primjenjuje ovu metodologiju. Stalna konsultacija sa piscem ove metodologije - MMF-om (pet tehničkih misija MMF-a iz ove oblasti je je boravilo u CBCG u posljednjih šest godina sa ciljem praćenja kako se primjenjuju međunarodni standardi) i njihova pozitivna ocijena valjda dovoljno govori o kvalitetu primjenjene metodologije.

Znači, prvi uslov je ispunjen, koristi se ispravna, međunarodno priznata metodologija. Drugo pitanje je da li statističari CBCG znaju pravilno da je primjenjuju.

Da bi ste pravilno primjenili određenu metodologiju neophodno vam je dobro poznavanje te metodologije što opet ne znači da će te kao rezultat dobre primjene postojće međunarodne metodologije dobiti podatke koji realno opisuju posmatrana kretanja. Možete biti vrhunski ekspert u određenoj oblasti, ali ako su vam izvori podataka koje koristite loši, na kraju obrade tako loših podataka i zaključci vam moraju biti loši. Stranci često figurativno kažu „garbage in - garbage out“.

Mnogo faktora utiče na izbor izvora podataka počev od materijalnih troškova pa do stanja svijesti samog ispitanika. Negdje ranije se, kod nas u Crnoj Gori, pokušalo doći do podataka o prihodima u oblasti turizma pomoću anketnog upitnika koji se davao stranim i domaćim turistima po hotelima i restoranima. Ispitanici su, kao ukupni trošak sedmodnevnog boravka znali navesti cifre od nekoliko desetina pa i stotina hiljada maraka. Jednostavno nisu htjeli da upisuju stvarne iznose i projekat je propao. Razlog - nedovoljno razvijena svijest o bitnosti ovih podataka kod samih ispitanika. Znači pored dobrog poznavanja metoda, definicije i standardi koji se koriste prilikom prikupljanja podataka, morate imati dobre izvore.

Svi ti izvori imaju svoje prednosti i nedostatke. Nijedan nije savršen. Što je u jednoj zemlji pokaže kao dobro ne mora da bude zadovoljavajuće i za drugu. Stoga se kombinacijom više izvora pokušava maksimizirati sinergijski efekat.

Centralna banka, pri izradi statistike stranih direktnih investicija, koristi više izvora. Osnovni izvor jesu podaci banaka. Znači svaka transakcija koja prolazi kroz bankarske kanale se evidentira i klasifikuje po određenim šiframa koje opisuju prirodu transakcije - da li se radi o kupovini robe, plaćanju usluga, stranim direktnim investicijama i slično. Ovaj izvor podataka je privilegija koju imaju manje zemlje sa manjim brojem banaka jer su troškovi

poslovima i o tome na odgovarajućim obrascima dostavljaju izvještaje CBCG. Ovdje je interesantno pomenuti da podaci, za period do 2010. i u 2011. godini pokazuju da je ostvaren neto gubitak kod ovih preduzeća i banaka, tako da ne možemo govoriti o tome da su podaci CBCG o SDI podcijenjeni zbog neevidentiranja profita koje su kompanije reinvestirale.

Treći izvor podataka su podaci koji se mogu dobiti iz završnih računa preduzeća, koje obrađuje CBCG. I na kraju četvrti izvor podataka jesu telefonski intervjui - direktnim kontaktom putem telefona (ili e-maila) koji zaposleni na ovim poslovima ostvaruju sa određenim odgovornim licima kompanija koje imaju veze sa direktnim investicijama.

Koristeći navedene izvore pokušavaju se što efikasnije pratiti strane direktne investicije. Svjesni smo da se ne mogu baš svi tokovi obuhvatiti i zato sa jedne strane postoji stalna saradnja sa MMF, koji je pisao metodologiju za praćenje stranih direktnih investicija i koji shodno tome najviše zna o toj oblasti, a sa druge strane konstantno tražimo nove izvore podataka. Centralna banka Crne Gore pokazuje svoju punu otvorenost prema svim institucijama u funkciji doprinosa kvaliteta ove statistike.

Na kraju malo i o konkretnim rezultatima svega gore navedenog. Prema preliminarnim podacima, ukupan priliv SDI u prvih devet mjeseci ove godine iznosio je 396,4 miliona eura ili 11,9% više nego u istom periodu prethodne godine, dok je istovremeno ostvaren rast neto priliv SDI (priliv minus odliv) za 11,6% (302,6 miliona eura). U periodu januar-septembar 2012. godine evidentan je trend rasta priliva SDI na mjesečnom nivou, ako izuzmemo mjesec avgust, kao i povećanja ulaganja u nekretnine za 36,7% i u formi interkompanijskog duga za 17,7% u poređenju sa prethodnom godinom. Ulaganja u preduzeća i banke (povećanje osnovnog kapitala) iznosila su 89,2 miliona eura ili 29,8% manje nego u 2011. godini. Crna Gora se i može pohvaliti i dalje visokim prilivom SDI, imajući u vidu činjenicu da je u prvih devet mjeseci neto priliv SDI iznosio 9% procijenjenog BDP-a1 za 2012. godinu.

Autor je direktor Direkcije za platni bilans i realni sektor Centralne banke Crne Gore

1) Procjene Ministarstva finansija za period januar-decembar 2012. godine (3.405 miliona eura)

PIŠE

**BORIS
KILIBARDA**

dolaska do informacija relativno mali a podaci su visokog kvaliteta.

Drugi izvor podataka odnosno drugi način dolaska do podataka o stranim direktnim investicijama jeste takozvano direktno izvještavanje. Naime, Odlukom o vođenju posebne evidencije o tekućim i kapitalnim poslovima sa inostranstvom i dostavljanju podataka o tim poslovima Centralnoj banci Crne Gore kompanije i banke su dužni da vode evidenciju između ostalog o poslovima direktnih ulaganja (vrijednosti kapitala, rezervama, neraspoređenoj dobiti/gubicima) i o kreditnim